

ДЕРЖАВНА СЛУЖБА УКРАЇНИ З ЕТНОПОЛІТИКИ ТА СВОБОДИ СОВІСТІ

вул. Прорізна, 15, м. Київ, 01001; info@dess.gov.ua; (044) 232-59-59; код ЄДРПОУ 43571959

Житомирська обласна рада

майдан ім. С. П. Корольова, буд. 1,
м. Житомир, 10014

Відповідно до листа Секретаріату Кабінету Міністрів України від 06.01.2023 № 421/0/2-23 Державна служба України з етнополітики та свободи совісті (ДЕСС) спільно з Міністерством юстиції України, Міністерством культури та інформаційної політики України, Житомирською обласною державною адміністрацією (військовою адміністрацією) розглянула Звернення депутатів обласної ради щодо заборони діяльності релігійних організацій (об'єднань) Української православної церкви московського патріархату, прийняте рішенням Житомирської обласної ради 07.12.2022, та повідомляє про таке.

Згідно з частинами першою — третьою статті 35 Конституції України кожен має право на свободу світогляду і віросповідання.

Здійснення цього права може бути обмежене законом лише в інтересах охорони громадського порядку, здоров'я і моральності населення або захисту прав і свобод інших людей.

Церква і релігійні організації в Україні відокремлені від держави, а школа — від церкви. Жодна релігія не може бути визнана державою як обов'язкова.

Зважаючи на вимоги принципу відокремлення церкви, релігійних організацій від держави, органи державної влади, органи місцевого самоврядування, їхні посадові особи, у тому числі Верховна Рада України, Президент України та Кабінет Міністрів України, мають право обмежувати діяльність релігійних організацій на підставах, у межах повноважень і у спосіб, визначених законом, однак не мають права втручатися в діяльність релігійних громад, свавільно припиняти (забороняти) діяльність будь-якої релігійної організації.

Згідно з пунктом 1 частини першої статті 106 Конституції на Президента України покладено обов'язок забезпечення національної безпеки. Як координаційний орган з питань національної безпеки і оборони при Президентові України діє Рада національної безпеки і оборони України (далі — РНБО).

За результатами розгляду діяльності релігійних організацій на території України в умовах військової агресії Російської Федерації проти України, з метою забезпечення духовної незалежності, недопущення розколу в суспільстві за релігійною ознакою,

ДОКУМЕНТ СЕД АСКОД

Сертифікат 3FAA9288358EC0030400000850F3600C1E1B300

Підписант Войналович Віктор Анатолійович

Дійсний з 03.03.2023 0:00:00 по 02.03.2025 23:59:59

ДЕСС

3016/11-08/23 від 15.06.2023

« 20 » 08 2023 р.

сприяння консолідації українського суспільства та захисту національних інтересів РНБО 01.12.2022 ухвалила рішення «Про окремі аспекти діяльності релігійних організацій в Україні і застосування персональних спеціальних економічних та інших обмежувальних заходів (санкцій)», введене в дію Указом Президента України від 01 грудня 2022 р. № 820/2022 (далі — Рішення РНБО).

Відповідно до абзацу другого пункту 1 Рішення РНБО, Кабінетом Міністрів України було подано на розгляд Верховної Ради України проєкт Закону України «Про внесення змін до деяких законів України щодо діяльності в Україні релігійних організацій» (реєстр. № 8371 від 19.01.2023). Його метою є створення правових підстав для недопущення діяльності релігійних організацій, які афілійовані з центрами впливу релігійної організації (об'єднання), керівний центр (управління) якої знаходиться в державі, яка здійснює збройну агресію проти України. Законопроєктом, зокрема, передбачається внесення змін до Закону України «Про свободу совісті та релігійні організації», що розширюють повноваження ДЕСС. Так, для виявлення підлеглості релігійних організацій центрам впливу в державі-агресорі, ДЕСС забезпечуватиме проведення релігієзнавчої експертизи діяльності релігійних організацій, які можуть мати таку підлеглість, і в разі її виявлення видаватиме обов'язковий до виконання припис про усунення порушень. Якщо релігійна організація у визначений у приписі строк не усуне виявлені правопорушення, ДЕСС матиме право звернутися до суду з позовом про припинення діяльності такої релігійної організації.

Крім того, пунктом 5 Рішення РНБО, пунктом 2 рішення РНБО від 11 грудня 2022 р., введеного в дію Указом Президента України від 11 грудня 2022 р. № 863/2022, пунктом 2 рішення РНБО від 23 січня 2023 р., введеного в дію Указом Президента України від 23 січня 2023 р. № 26/2023, щодо окремих представників Української Православної Церкви було застосовані персональні спеціальні економічні та інші обмежувальні заходи (санкції).

Відносини, що виникають у сфері державної реєстрації юридичних осіб, у тому числі релігійних організацій, регулюються Законом України від 15 травня 2003 р. № 755-IV «Про державну реєстрацію юридичних осіб, фізичних осіб – підприємців та громадських формувань» (далі — Закон № 755).

Відповідно до частини першої статті 25 Закону № 755 державна реєстрація та інші реєстраційні дії проводяться, зокрема, на підставі:

- 1) документів, що подаються заявником для державної реєстрації;
- 2) судових рішень, передбачених пунктом 2 частини першої статті 25 Закону № 755;
- 3) рішень, прийнятих Міністерством юстиції України, його територіальними органами відповідно до статті 34 Закону № 755.

Проте, ані Законом № 987, ані Законом України від 20 грудня 2018 р. № 2662-VIII «Про внесення зміни до статті 12 Закону України «Про свободу совісті та релігійні організації» щодо назви релігійних організацій (об'єднань), які входять до структури (є частиною) релігійної організації (об'єднання), керівний центр (управління) якої знаходиться за межами України в державі, яка законом визнана такою, що здійснила військову агресію проти України та/або тимчасово окупувала частину території України» (далі — Закон № 2662) не визначено повноважень органів державної влади вживати будь-яких заходів, у тому числі «скасовувати державну реєстрацію», щодо юридичних осіб — релігійних організацій, які не виконали вимогу про зміну своїх назв.

Згідно з пунктом 5 розділу II Закону № 2662 не допускається надання переваг або накладення обмежень у діяльності релігійної організації (об'єднання), що входить до структури (є частиною) релігійної організації (об'єднання), керівний центр (управління) якої знаходиться за межами України в державі, яка законом визнана

такою, що здійснила військову агресію проти України та/або тимчасово окупувала частину території України, крім обмеження доступу священнослужителів, релігійних проповідників, наставників такої релігійної організації у частини, з'єднання Збройних Сил України та інших військових формувань України у місцях їхньої дислокації.

Порядок припинення діяльності релігійних організацій визначається частинами першою, третьою статті 16 Закону України від 23 квітня 1991 р. № 987-ХІІ «Про свободу совісті та релігійні організації» (далі — Закон № 987), згідно з якими діяльність релігійної організації може бути припинено лише за її власним рішенням або за рішенням суду.

Реєстрація статутів (положень) релігійних громад, у тому числі тих, що ухвалили рішення про зміну своєї підлеглості у канонічних та організаційних питаннях, здійснюється обласними, Київською міською державними адміністраціями (військовими адміністраціями) із суворим дотриманням вимог, передбачених статтею 14 Закону № 987.

Разом з тим, зазначаємо, що відповідно до частини третьої статті 41 Конституції України громадяни для задоволення своїх потреб можуть користуватися об'єктами права державної та комунальної власності відповідно до закону.

У частинах четвертій, шостій — восьмій статті 17 Закону № 987 зазначено, що культова будівля та інше майно, які становлять історичну, художню або іншу культурну цінність, передаються релігійним організаціям і використовуються ними з додержанням установлених правил охорони і використання пам'яток історії та культури.

Релігійні організації мають переважне право на передачу їм культових будівель із земельною ділянкою, необхідною для обслуговування цих будівель.

Користування землею релігійні організації здійснюють у порядку, встановленому Земельним кодексом України та іншими законодавчими актами України. Земельні ділянки, що надаються релігійним організаціям у постійне користування для будівництва і обслуговування культових та інших будівель, необхідних для забезпечення їх діяльності, забороняється використовувати для здійснення підприємницької діяльності.

Договори про надання в користування релігійним організаціям культових та інших будівель і майна можуть бути розірвані або припинені в порядку і на підставах, передбачених цивільним законодавством України (частина восьма статті 17 Закону № 987).

Глава 53 Цивільного кодексу України (далі — Кодекс) містить низку положень щодо розірвання договору. Так, частина перша статті 651 Кодексу в якості підстави для розірвання договору визначає лише згоду сторін, якщо інше не встановлено договором або законом. Частина друга статті 651 Кодексу визначає, що договір може бути змінено або розірвано за рішенням суду на вимогу однієї із сторін у разі істотного порушення договору другою стороною та в інших випадках, встановлених договором або законом. Істотним є таке порушення стороною договору, коли внаслідок завданої цим шкоди друга сторона значною мірою позбавляється того, на що вона розраховувала при укладенні договору.

У частині третій статті 651 Кодексу зазначено, що у разі односторонньої відмови від договору у повному обсязі або частково, якщо право на таку відмову встановлено договором або законом, договір є відповідно розірваним або зміненим.

Частиною першою статті 652 Кодексу встановлено, що у разі істотної зміни обставин, якими сторони керувалися при укладенні договору, договір може бути змінений або розірваний за згодою сторін, якщо інше не встановлено договором або не випливає із суті зобов'язання.

Зміна обставин є істотною, якщо вони змінилися настільки, що, якби сторони могли це передбачити, вони не уклали б договір або уклали б його на інших умовах.

У частині другій статті 652 Кодексу зазначено, що, у разі якщо сторони не досягли згоди щодо приведення договору у відповідність з обставинами, які істотно змінилися, або щодо його розірвання, договір може бути розірваний, а з підстав, встановлених частиною четвертою цієї статті, — змінений за рішенням суду на вимогу заінтересованої сторони за наявності одночасно таких умов:

1) в момент укладення договору сторони виходили з того, що така зміна обставин не настане;

2) зміна обставин зумовлена причинами, які заінтересована сторона не могла усунути після їх виникнення при всій турботливості та обачності, які від неї вимагалися;

3) виконання договору порушило б співвідношення майнових інтересів сторін і позбавило б заінтересовану сторону того, на що вона розраховувала при укладенні договору;

4) із суті договору або звичаїв ділового обороту не випливає, що ризик зміни обставин несе заінтересована сторона.

Згідно зі статтею 654 Кодексу зміна або розірвання договору вчиняється в такій самій формі, що й договір, що змінюється або розривається, якщо інше не встановлено договором або законом чи не випливає із звичаїв ділового обороту.

Одночасно звертаємо увагу, що 01.02.2020 набрав чинності Закон України від 03 жовтня 2019 р. № 157-ІХ «Про оренду державного та комунального майна» (далі – Закон № 157), згідно з яким процедура укладення, продовження договору визначається Порядком передачі в оренду державного та комунального майна, затвердженим постановою Кабінету Міністрів України від 03 червня 2020 р. № 483 (далі – Порядок). Однак ні Законом № 157, ні Порядком не передбачено конкретних дій щодо договорів безоплатного користування. З огляду на це договори безоплатного користування, укладені до набрання Законом № 157 чинності, залишаються чинними і продовжують діяти до закінчення строку, на який їх було укладено.

Таким чином, договори оренди чи користування майном, що є державною власністю, укладені з релігійними організаціями, не можуть бути свавільно розірвані в односторонньому порядку. Такі договори можуть бути достроково припинені лише в порядку і на підставах, передбачених законами України.

Окремо зауважуємо, що правоохоронними органами, зокрема Національною поліцією України, застосовуються всі можливі заходи щодо належного реагування, документування та розслідування злочинів, учинених священнослужителями всіх релігійних організацій.

Насамкінець просимо взяти до уваги, що ДЕСС не здійснює офіційного тлумачення законодавства, роз'яснення ДЕСС мають інформаційний характер і не встановлюють норм права.

Перший заступник Голови

Віктор ВОЙНАЛОВИЧ